1. Ботаніка та інтродукція рослин

ДЕНДРОФЛОРА ТА ЖИТТЄВИЙ СТАН НАСАДЖЕНЬ ПАРКУ У смт МАГДАЛИНІВКА ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Бессонова В. П.

д.б.н., професор, завідувач кафедри садово-паркового господарства

Іванченко О. Є.

к.б.н., доцент кафедри садово-паркового господарства

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

м. Дніпро, Україна

У формуванні на озеленених територіях комфортного архітектурно-просторового середовища для відпочинку першочергове значення має життєвий стан зелених насаджень та видовий склад, врахування соціальних та оздоровчих функцій парка в сучасних умовах [6, с. 30]. У зв'язку з важливою роллю зелених насаджень в житті людини, для підтримання їх у належному стані необхідно періодично проводити інвентаризацію та оцінку їхнього стану з метою подальшої реконструкції та оптимізації паркового середовища. Метою даної роботи було оцінити видовий склад та життєвий стан деревних насаджень парку смт Магдалинівка Дніпропетровської області.

Інвентаризацію деревних насаджень здійснювали згідно документу [5]. Видову приналежність рослин визначали за [3], діаметр штамбу – за допомогою мірної вилки, висоту – висотоміром фірми «Suunto». Життєвий стан дерев оцінено за шкалою В.А. Алексєєва [1, с. 52–53].

Парк відпочинку смт Магдалинівка розташований у центральній частині селища. Його рельєф рівнинний, з невеликим ухилом у 1–2 °, який починається від центральної алеї та поступово зростає до проїжджої частини. Парк був закладений у 1970 р., періодично проводилися роботи з його реконструкції. При створенні парку були збережені деревні рослини, які зростали на території ще з 1955 р. Декілька найстаріших дерев і до цього часу продовжують рости серед більш молодих насаджень. Наймасштабніша реконструкція парку відбулася у 1980 р., коли було висаджено до 50 % деревних рослин нині існуючого парку, і

до цього часу кожні 5 років у парку ведуться роботи з реконструкції та відновлення зелених насаджень.

Насадження парку представлені 348 екз. дерев, які відносяться до 19 видів і 15 родин. Більшою частиною це листяні породи, хвойні представлені тільки 4-ма екз. туї західної та 6-ма екз. ялини колючої, що складає лише 2,87 % щодо усіх насаджень парку. У парку присутні такі розповсюджені у Дніпропетровській області види, як липа серцелиста, клен гостролистий та гіркокаштан звичайний [2, с. 64; 4, с. 23]. Домінуючими видами є гіркокаштан звичайний, в'яз шорсткий та береза повисла, кількість яких становить 25,28; 16,95 та 14,08 %, відповідно. У меншій кількості зустрічається липа серцелиста та горіх грецький (10,92 та 9,20 %). Представленість інших видів дерев коливається від поодиноких екземплярів садового жасмину звичайного та черемхи звичайної до 8 екз. кожного таких видів як верба вавилонська, тополя біла, айлант найвищий, робінія звичайна, горобина звичайна. Середній вік дерев складає 34 роки, середня висота 11 м.

Родини, до яких відносяться дерева парку, розрізняються як за кількістю екземплярів, так і за кількістю видів. За видовим складом найрізноманітнішою є родина Розоцвіті – 3 види (горобина звичайна, слива домашня, черемха звичайна), родини В'язові та Вербові налічують по 2 види кожна. Інші родини представлені по одному виду. Найчисельнішими за кількістю екземплярів виявилися родини Гіркокаштанові, В'язові та Березові, це – едифікатори паркового фітоценозу.

До аборигенних видів відносяться в'яз шорсткий і гладкий, липа серцелиста, береза повисла, горобина звичайна, клен гостролистий, слива домашня, черемха звичайна, тополя біла, що складає 54,31 % від їх загальної кількості, інші види – інтродуценти.

Проведено оцінку деревних насаджень парку смт Магдалинівка за окремими таксаційними показниками. На дослідній території зростає 43,4 % рослин, які мають висоту у межах від 8,1 до 12,0 м. У цю групу входять 67,1 % усіх рослин гіркокаштану звичайного, 44,9 % берези повислої, 55,3 % липи

серцелистої та ін. Наступною за чисельністю є група зі значеннями цього показника 12,1–16,0 м (24,7 %). Переважають у цій групі в'яз шорсткий (28,8 % щодо усіх рослин цього виду), гіркокаштан звичайний (18,2 %), береза повисла (42,9 %), горіх грецький (50 %), верба вавилонська (87,5 %). Дещо меншою, але вагомою кількістю представлені рослини з висотою від 4,1 до 8,0 м. Серед них найбільшу частку складають липа серцелиста та гіркокаштан звичайний, кількість інших видів невелика. Зі збільшенням висоти рослин зменшується кількість особин у групах. Так, до групи 16,1–20,0 м відноситься 35 екз., а 20,1–24,0 м – лише 10. Остання група представлена в'язом шорстким і кленом гостролистим (4 і 3 екз., відповідно), поодинокими деревами тополі білої, айланту найвищого, робінії звичайної. Дерев висотою до 4 м всього 4 екз. (1 в'яз шорсткий, 1 айлант найвищий, 2 робінії звичайної (самосівного походження).

За діаметром штамбу найчисельнішою є група зі значеннями цього показника у межах 22,1–26,0 см. Їх кількість складає 15,5 % щодо усіх деревних рослин парку. У цій групі багато гіркокаштана звичайного, берези повислої та липи серцелистої. Наступними за чисельністю слід розташувати групи дерев з діаметром 18,1–22,0 і 26,1–30,0 см. У цих групах однакова кількість дерев – 39 шт. (11,1 % щодо числа усіх дерев). Вони також майже однакові за видовим складом. Рослини з діаметром 34,1–38 і 38,1–42,0 см складають 9,8 і 8,6 % щодо усіх насаджень, відповідно. Перша група нечисельна за видовим різноманіттям, її більшість це – рослини гіркокаштану звичайного, друга більш різноманітна, проте представлена переважно незначною часткою екземплярів цих видів. Починаючи з групи зі значеннями діаметру штамбу від 42,1–46,0 см, кількість рослин в наступних групах знижується, а діаметр штамбу більше за 70 см мають тільки 6 дерев, серед яких тополя біла, верба вавилонська, в'яз шорсткий і гладкий.

Життєвий стан деревних насаджень парку смт Магдалинівка вказує, що найбільша кількість рослин відноситься до класу «здорові» − 184 екз. (52,87 % усіх дерев) (1-й клас). Ці рослини без пошкоджень листкового апарату, сухі

гілки в кроні відсутні, стовбур без пошкоджень, приріст у межах норми. До цього класу відносяться більшість екземплярів берези повислої, горіху грецького, клена гостролистого, айланта найвищого, верби вавилонської, близько половини – в'язу шорсткого та липи серцелистої. У насадженнях парку нараховано близько 40 % ослаблених дерев. Ці дерева мають пошкодження листкового апарату, більш дрібні листки, уповільнений приріст тощо. Серед них майже всі особини гіркокаштана звичайного (95,45 % рослин цього виду), оскільки на період інвентаризації їх листки були уражені мінуючою міллю. До цієї групи також відносяться усі поодинокі екземпляри садового жасмину та бузку звичайного, а також 28,81 % усіх рослин в'язу шорсткого, 21,05 % липи серцелистої, 75,00 % робінії звичайної та ін. Сильно ослаблені дерева (3-й клас) у насадженнях складають лише 6,1 %. До цієї групи належать усі рослини туї західної, 13 екз. в'язу шорсткого, окремі рослини гіркокаштану звичайного, липи серцелистої і тополі білої. Дерев, що відмирають (4-й клас) всього 1,15 % (в'яз шорсткий, липа серцелиста та горобина звичайна у кількості 3,39; 2,64 та 12,50 % щодо кількості екземплярів цих видів).

Серед пошкоджень інфекційного та неінфекційного характеру слід виділити наступні. Найменша частка деревних рослин з механічними пошкодженнями та раковими наростами – 0,3 % (тільки екземпляри в'язу шорсткого). Дерева з сухими гілками складають 13,4 %, найбільше представлені у цій категорії в'яз шорсткий та горіх грецький – по 25,5 та 14,8 % від кількості дерев цієї групи, відповідно. Капи наявні у 4,6 % деревних насаджень, найчастіше вони зустрічаються на стовбурах в'язу шорсткого та деяких екземплярах в'язу гладкого. У окремих екземплярів горобини звичайної, липи серцелистої, в'язів шорсткого та гладкого, гіркокаштану звичайного, берези повислої, клена гостролистого трапляються морозобійні тріщини та дупла. Наявність некротичних та хлоротичних пошкоджень листкових пластинок найбільша у в'яза шорсткого – 42,3 %, горіха грецького – 23,0 % та липи серцелистої – 19,2 % від кількості дерев з пошкодженнями цього характеру. Всього цей тип пошкодження спостерігається у 7,4 % дерев.

Найбільшу частку становлять деревні рослини, уражені шкідниками (27,3 %), які в основному представлені гіркокаштаном звичайним (мінуюча міль) та липою серцелистою (галові кліщі). Зустрічається горіхова попелиця на горіху грецькому та кленовий пильщик на клені гостролистому. Стовбурові шкідники виявлені у в'язу шорсткого (личинки жуків з родини короїдів).

Таким чином, дендрофлора парку смт Магдалинівка представлена 348 екз. дерев, переважно листяними, які відносяться до 19 видів і 15 родин. Домінуючими видами на ділянці є гіркокаштан звичайний, в'яз шорсткий та береза повисла. Більше половини насаджень представлена аборигенною флорою (54,31 % щодо їх загальної кількості). Деревостан характеризується як ослаблений.

Література:

1. Алексеев В.А. Диагностика жизненного состояния деревьев и древостоя / В.А. Алексеев. – Лесоведение. – 1989. – № 4. – С. 52–53.
2. Бессонова В.П. Дендрофлора парку ім. Ю. Гагаріна у Дніпропетровську / В.П. Бессонова, О.А. Пономарьова, О.Є. Іванченко // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: збірник науково-технічних праць. – Львів: РВВ НЛТУ України, 2014. – Вип. 24.1. – С. 63–69.
3. Доброчаєва Д.Н. Определитель высших растений Украины / Д.Н. Доброчаева, М.И. Котов. – Киев: Фитосоциоцентр, 1997. – 548 с.
4. Іванченко О.Є. Аналіз дендрофлори насаджень Молодіжного парку м. Дніпропетровськ / О.Є. Іванченко, В.П. Бессонова // Біологія та екологія. Науковий журнал Полтавського національного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка. – 2015. – Т.1, № 1. – С. 20–32.
5. Інструкція з технічної інвентаризації зелених насаджень у містах і селищах міського типу України: Затверджена Державним комітетом будівництва, архітектури та житлової політики № 226 від 24.12.2001 р.
6. Николаевская З.А. Садово-парковый ландшафт / З.А. Николаевская. – М.: Стройиздат, 1989. – С. 20–23.